

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора психологічних наук, доцента Саврасова Миколи Володимировича, професора кафедри загальної та диференційної психології Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» на дисертацію Колісник Марини Ігорівни «Дивергентне мислення у системі формування професійно важливих якостей майбутніх психологів», поданої до захисту в разову спеціалізовану вчену раду ДФ 58.082.076 Західноукраїнського національного університету на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія

Актуальність теми дисертації. Кваліфікаційна робота Колісник Марини Ігорівни – вагома проблемна тема сучасної науки і культури, адже сучасна вища освіта вимагає цілеспрямованого зростання у здобувачів творчих здібностей у розв’язанні практичних завдань у професійній діяльності, підвищення ролі інформатизації, самостійної проєктної роботи, мобільності, командної роботи здобувачів вищої освіти та актуалізує проблему розвитку у них інноваційності та креативного потенціалу.

Становлення творчого дивергентного професійного мислення здобувачів та їх подальше професійне зростання потребує істотних трансформацій в організації навчально-професійної діяльності та її психолого-педагогічного супроводу, спрямованих на формування творчого нестандартного мислення, креативності, професійної компетентності і творчої активності. Особливо це стосується професійних творчих здібностей саме майбутніх психологів, оскільки у своїй практичній діяльності вони мають розв’язувати надскладні як особистісно-психологічні, так і соціально-значущі проблеми.

Новизна дослідження та одержаних результатів. У дисертації Колісник Марини Ігорівни конкретизовано та висвітлено проблему становлення професіоналізму психолога у контексті сучасних освітніх взаємодій та розвиток його дивергентного мислення як одного із дороговказів у його професійній підготовці.

Крім того у дисертації вперше операціоналізовано низку властивостей дивергентного мислення та показано його структуру у майбутніх психологів та визначено динаміку розвитку дивергентного мислення здобувачів-психологів із різною академічною успішністю у процесі навчання у вищій школі; розширено уявлення про дивергентне мислення як предиктор позитивної та активної професійної ідентичності та академічної успішності майбутніх психологів; професіогенез психолога через виявлення динаміки розвитку властивостей дивергентного мислення.

Дисертаційна робота Марини Колісник виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету на тему «Психосоціальне деталювання суспільних та особистісних подій як технологія мислевчинання» (номер державної реєстрації 0123U104568).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків, пропозицій. Висновки та узагальнення, що подані у кваліфікаційній роботі характеризуються якісним рівнем наукового витлумачення. Доцільність і коректність застосування методологічних засобів (принципів і підходів) достатнього обсягу українських і зарубіжних джерел підтверджує достовірність і надійність обстоюваних положень і висвітлених фактів. Логічна наступність викладу новітнього психологічного змісту дослідження та значеннєво-сміслові узгодження його концептів і визначень, а також ємні узагальнення у висновках до розділів й у загальних висновках вказують на цілісність і завершеність роботи, її міждисциплінарний статус. До того ж подані у дисертації висновки та рекомендації мають переконливий ступінь ясності та аргументованості стосовно осягнення сутності прийнятого предмета пізнання.

Загальна характеристика роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел. Обсяг дисертації – 191 сторінка, з них основний зміст складає 176 сторінок. Робота містить 33 таблиці, 89 ілюстрацій (малюнки, діаграми, графіки). Список

використаних літературних джерел охоплює 108 найменування, з яких 13 іноземними (англійська) мовами.

У вступі дисертанткою обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, компетентно сформульовану мету, що конкретизується у завданнях, визначено об'єкт та предмет, виокремлено систему використаних у роботі пошукових методів, розкрито наукову новизну та практичну значущість результатів дослідження.

У першому розділі кваліфікаційної роботи різноаспектно вивчено із філософських, історико-психологічних, психолого-педагогічних позицій теоретичні та методологічні аспекти розвитку дивергентного мислення у структурі професіогенезу майбутнього психолога. Дисертанткою дивергентне мислення визначається як професійно важлива якість особистості психолога, оскільки сприяє оволодінню професійною компетентністю і забезпечує високу успішність навчально-професійної діяльності у процесі оволодіння фахом.

У другому розділі розкрито методологію та методику емпіричного вивчення дивергентного мислення у системі професійно важливих якостей та здібностей майбутніх психологів та визначено перелік предикторів академічної успішності здобувачів-психологів за ступенем їх значущості та важливості, а саме образна адаптивна гнучкість, інноваційність, дискретність, швидкість, релятивність, системність та критичність. Авторкою показано, що загалом здатність до продукування фантастичних неприв'язаних до конкретного образного стимулу інтуїтивних ідей спадає протягом навчання у вищі у майбутніх психологів, при цьому успішні у навчанні здобувачі-психологи мають значно вищі показники симптомокомплексу «образність - фантастичність - іррелевантність – інтуїтивність». Більш успішні студенти, особливо на початку та по середині навчання, мають значно вищі показники здатності продукування фантастичних неприв'язаних до конкретного образного стимулу інтуїтивних ідей.

У третьому розділі авторка презентує програму розвитку властивостей дивергентного мислення, яка була організована у вигляді тренінгу, кожне

заняття якого було присвячено розвитку окремої властивості дивергентного мислення: релятивності, симптомокомплексу «образність – фантастичність – іррелевантність», дискретності, образної адаптивної гнучкості та семантичної гнучкості, інверсивності, швидкості, оригінальності, точності і деталізованості, альтернативності, допитливості, рефлексивності, інноваційності, толерантності до невизначеності, системності та критичності. Дисертанткою доведено, що запропонований тренінг розвитку дивергентного мислення спричинив зростання усіх її властивостей, серед яких найбільшого значення мали позитивні зрушення за показниками альтернативності, симптомокомплексу «образність – фантастичність – іррелевантність», семантичної гнучкості, толерантності до невизначеності.

Усі концептуальні положення і теоретичні узагальнення, психологічні висновки та запропонована у дисертаційній роботі програма розвитку властивостей дивергентного мислення повною мірою обґрунтовані, відповідають її меті, об'єкту і предмету та достатні за обсягом і ступенем репрезентативності емпіричного матеріалу. Порухень академічної доброчесності у публікаціях автора та дисертаційній роботі виявлено не було.

Основний зміст роботи викладений у 9 публікаціях, з них 4 – у фахових виданнях з психології, рекомендованих МОН України та 5 публікацій апробаційного характеру. Основні положення та результати дисертації обговорювалися на наукових семінарах та засіданнях кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету, були представлені належним чином на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Загальна кількість публікацій та їх зміст достатньою мірою висвітлюють результати кваліфікаційної роботи.

Утім високо оцінюючи дисертаційну роботу М. І. Колісник, наукове і практичне значення отриманих нею результатів, відзначимо такі коментарі та побажання дискусійного характеру:

1. У Вашому дослідженні цікавою є концепція дивергентного мислення як особливого різновиду мислення, спрямованого на швидке

генерування великої кількості інноваційних підходів та оригінальних варіантів розв'язання проблеми відповідального вчинення особистості. Бажано було б більш детально зупинитися на відмінностях саме дивергентного мислення від інших загальновідомих видів мислення та форм мислєдїяльності.

2. Другий розділ дисертаційного дослідження попри високу ілюстративність та наочність репрезентованих результатів, на нашу думку, дещо перевантажений розмаїттям таблиць та діаграм. Можливо, доречним було б принаймні частково представити їх у додатках кваліфікаційної роботи.

3. Характеризуючи представлену у дослідженні програму розвитку властивостей дивергентного мислення, яка була організована у вигляді тренінгу, бажано було б зупинитися більш докладно на її змістових та процесуальних особливостях.

Висловлені побажання та коментарі дискусійного характеру жодним чином не знижують наукової цінності дослідження, не впливають на рівень його актуальності, самостійності та важливості викладених у ньому наукових результатів.

Завершеність дисертації в цілому та її відповідність встановленим вимогам. Дисертаційна робота Марини Ігорівни Колісник на тему «Дивергентне мислення у системі формування професійно важливих якостей майбутніх психологів» має комплексний, завершений характер, відповідає спеціальності 053 Психологія, є самостійним, цілісним, інноваційним, обґрунтованим і психологічно змістовним науковим дослідженням, що належним чином структуровано та логічно завершено.

Загальний висновок. Кваліфікаційна робота Марини Ігорівни Колісник «Дивергентне мислення у системі формування професійно важливих якостей майбутніх психологів» є самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням, у якому застосовано систему адекватних меті та предмету, методів і засобів психологічного дослідження. Структура, зміст і поняттєво-категорійний профіль дослідження переконливо засвідчують його наукову новизну, теоретичну цінність і практичну значущість. Окрім того, робота

характеризується цілісністю логіко-змістової моделі, а її різнобічні та багатоаспектні результати вказують на істотний особистий внесок автора у психологічну науку і практику. Обсяг дисертації, її структура, зміст і оформлення відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року, а її автор – Колісник Марина Ігорівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Офіційний опонент:

професор кафедри загальної та диференційної психології Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», доктор психологічних наук, доцент

Микола САВРАСОВ

Підпис доктора психологічних наук, доцента, професора кафедри загальної та диференційної психології Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» Саврасова М.В. засвідчую, _____ начальник ВК ДВНЗ «ДДПУ» доц. Сілін Є.С.